

บทที่ ๑

ลักษณะการ เมืองไทยหลังการเปลี่ยนแปลงปี ๒๔๗๕

นับแต่คณะราษฎรยึดอำนาจได้สำเร็จและทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา โดยพระมหากษัตริย์ทรง อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ จนกระทั่งถึงรัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๑๔ ได้มีการใช้รัฐธรรมนูญ ๘ ฉบับ มีทั้ง รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย อำมาตยาธิปไตย และรัฐธรรมนูญชั่วคราว ไว้เป็นหลักในการบริหารประเทศ แต่เนื่องจากในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองส่วนมาก เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยใช้กำลังหรือพยายาม ใช้กำลัง รัฐธรรมนูญจึง起草ขึ้นเพื่อกำหนดแนวทางบริหารประเทศ และกฎเกณฑ์ในการเปลี่ยนแปลง ทางการเมืองจึงไม่มีใครจะถูกนำมาใช้ในทางปฏิบัติอยู่นานนัก

ทั้งนี้ เนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า ถึงแม้จะได้เปลี่ยนรูปแบบทางการเมืองแล้วก็ตาม อำนาจ ทางการเมืองหรืออำนาจอภิไทย ก็หาได้เคลื่อนย้ายจากพระมหากษัตริย์มาสู่ประชาชนไม่ อำนาจ ดังกล่าวเพียงแค่นำไปสู่คนกลุ่มน้อย คือกลุ่มผู้นำฝ่ายทหารและพลเรือน ประชาชนถูกกีดกันออกจาก เวทีการเมือง เป็นผลให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมืองของประเทศไทยส่วนใหญ่ เป็นการ เปลี่ยนอำนาจกันระหว่างผู้บริหารระดับบนมาโดยตลอด และจากเหตุผลที่ว่า การยึดอำนาจโดยใช้กำลัง มักจะเป็นผลให้ฝ่ายชนะมีอำนาจอยู่โดยยาวนานกว่าเปลี่ยนแปลงตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุนี้การใช้กำลังหรือพยายามใช้กำลังในการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง จึงเป็นลักษณะเด่นของการเมืองไทย ตลอดมา

เพื่อเป็นการยืนยันลักษณะการเมืองดังกล่าว ผู้เขียนจะได้เสนอสภาพทางการเมืองของ ประเทศไทย ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองในปี ๒๔๗๕ จนถึงเหตุการณ์บวรวัชหลวง โดยการ

พงศ์เพ็ญ ศุภนาคภัย, รัฐธรรมนูญ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ในเค็ดโปรดักชั่น, ๒๕๑๖),

ศึกษาถึงลักษณะความขัดแย้งในกลุ่มผู้นำ ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเมืองแต่ละครั้ง โดยแยกศึกษาเป็นสองระยะ คือ

ระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ (พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๘๕) และระยะระหว่างและหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ (พ.ศ. ๒๔๘๕ - ๒๔๙๕) โดยแยกศึกษาเฉพาะกรณีในเรื่องกบฏวังหลวง ในปีที่ ๒, ๓ และ ๔

๑. ระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒

หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว คณะราษฎรได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยมีบทเฉพาะกาล กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสองประเภท มีจำนวนเท่ากัน คือ สมาชิกประเภทที่หนึ่งประชาชนเป็นผู้เลือกตั้ง กับสมาชิกประเภทที่สองพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง โดยให้สมาชิกประเภทสองอย่างช้าไม่เกิน ๑๐ ปี นับแต่วันประกาศใช้พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญการปกครองแทนดินสยามชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๗๕ และเนื่องจากไม่มีพระราชบัญญัติจัดตั้งพรรคการเมือง ให้ดำเนินการได้อย่างถูกต้องจนกระทั่งปี ๒๔๘๕ คณะราษฎรจึงเป็นบุคคลคณะเดียวที่มีสิทธิดำเนินการกิจกรรมทางการเมือง

แม้ว่าการบริหารประเทศจะตกอยู่ในมือของคณะราษฎรอย่างแท้จริง มาจนถึง พ.ศ. ๒๔๙๐ แต่ก็มีไม่มีความสงบราบรื่นในทางการเมืองเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากในบรรดากลุ่มบุคคลที่ประกอบเป็นคณะราษฎรนี้ แยกออกได้เป็น ๒ ฝ่าย คือฝ่ายทหาร และฝ่ายพลเรือน แต่ละฝ่ายก็มีเหตุผลใจที่จะทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ต่างกันดังนี้

กลุ่มทหาร ฝ่ายทหารภายในประเทศนั้น มูลเหตุจูงใจเนื่องมาจากความมักใหญ่ใฝ่สูงส่วนตัวที่ไม่ได้รับการตอบสนองจากรัฐบาล ให้การฐานะทางการเมืองและทางเศรษฐกิจอย่างพึงพอใจ อันเนื่องมาจากนโยบายการคัดข้อยกของพระปกเกล้าฯ และรอยร้าวฉานที่ฝ่ายทหารมีมาก่อน และฝ่าย

เกียรติยศ พงษ์พานิชย์, ปฏิวัติ ๒๔๗๕ (พระนคร: บริษัทดวงวิทยาจำกัด, ๒๕๑๔), หน้า

ทหารก็ได้อิทธิพลและความคิดที่จะทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาก่อนแล้ว จากนั้นจึงของพระยา
ทรงสุรเดชกล่าวไว้ว่า "สาเหตุที่ทำให้เกิดมีพวกปฏิวัติครั้งนี้ ไม่ใช่สาเหตุอันเดียวกัน เป็นแน่ที่เดียว
มันเป็นการยากที่จะรู้ความตั้งใจจริงของแต่ละบุคคล... ไต่สนทนากันถึงเรื่อง เช่นนี้ก่อนเวลาปฏิวัติ
ในราว ๒ - ๓ ปี โดยไม่รู้อะไรพวกพลเรือนคิดอยู่เหมือนกัน"

ฝ่ายพลเรือนหรือนักศึกษาจากต่างประเทศนั้น เนื่องจากได้เรียนรู้และมีความพึงพอใจลัทธิ
เสรีนิยมและการปกครองแบบประชาธิปไตยของตะวันตก ในขณะที่สถานการณ์ภายในที่ระบอบสมบูรณา
ญาสิทธิราช มีโครงสร้างความพึงพอใจแก่คณะราษฎร การกระทบกระทั่งระหว่างพระองค์เจ้าจรัญญา
อัครราชทูตสยามประจำกรุงปารีส ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง กับนายปรีดี พนมยงค์ ผู้นำฝ่าย
นักศึกษายุโรปในขณะนั้น อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักศึกษาไม่พอใจ คร. เคือน บุนนาค กล่าวถึง
เหตุการณ์ระหว่างศึกษาในประเทศฝรั่งเศสว่า

... เหตุต่าง ๆ ที่ปรากฏมา ถึงจะไม่เป็นเรื่องไม่เป็นราว แต่เป็นสิ่งแสดงใจของผู้ที่อยู่ในวัย
หนุ่ม ผู้ใหญ่จะทำอะไรเอาแต่ใจ รังแกเด็กเสียเรื่อย ไม่เห็นมีความยุติธรรมเที่ยงตรงตรง
ไหน การกระทบกระทั่งอันที่ละเล็กละน้อยนี้ หลาย ๆ ครั้งเลยกลายเป็นเหตุสำคัญแห่งการ
เปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินในสมัย ๒๔๗๕"

ความแตกต่างในมูลเหตุจูงใจ และในแนวความคิดในการบริหารประเทศในระยะต่อมาเริ่ม
แสดงออกอย่างชัดเจน แม้แต่ในกลุ่มนักศึกษาจากยุโรปก็มีความขัดแย้งภายในกลุ่มของตน จากนั้นก็

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นรินทร์ เศรษฐบุตร และ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, บันทึกพระยาทรงสุรเดช เมื่อวันที่ปฏิวัติ ๒๔
มิถุนายน ๒๔๗๕ (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรไทย, ๒๕๑๔), หน้า ๒๒ - ๒๓

^๒ เคือน บุนนาค, คร., ท่านปรีดีรัฐบุรุษอาวุโสผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก (พระนคร:
โรงพิมพ์ศิลปอักษร, ๒๕๐๐), หน้า ๓๔

ของนายปรีดี พนมยงค์ ตอนหนึ่งกล่าวว่า

๗. พี่น ชอกลาวว่า ข้าพเจ้ากับเพื่อนอีก ๒ คน ที่ก่อตั้งคณะราษฎรขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๒๗ นั้น ได้มีจิตสำนึกที่ต้องการเปลี่ยนระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาก่อนแล้ว ตามกฎและข้อเท็จจริงแห่งการกำเนิดของทีละคนทางสังคม... แต่พบจากระยะนั้นไปแล้วยังมีความต้องการพัฒนาสังคมตามวิถีทางและขั้นแห่งการพัฒนาทางกันไป ตามระดับจิตสำนึกของแต่ละคนได้ ซึ่งเป็นเหตุให้มีความขัดแย้งระหว่างกันภายหลังโค่นอำนาจรัฐแล้ว

จากมูลเหตุซึ่งใจที่แตกต่างกันดังกล่าว ความขัดแย้งระหว่างกันจึงหลีกเลี่ยงได้ยาก ดังจะเห็นได้จากความขัดแย้งเกี่ยวกับวิธีการ ที่จะใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย อันเป็นหลักการสำคัญที่คณะราษฎรได้ประกาศให้ประชาชนทราบ เมื่อตอนทำการปฏิวัติ ซึ่งจะทำให้เห็นโดยย่อดังนี้

หลังจากการทำการปฏิวัติสำเร็จเรียบร้อยแล้ว คณะราษฎรได้หารือว่าควรเสนอใครเป็น นายกรัฐมนตรี ผู้ก่อการฝ่ายทหารโดยพระยาพหลพลพยุหเสนา เสนอพระองค์เจ้าวรเดช ส่วนผู้ก่อการฝ่ายพลเรือนโดยนายปรีดี พนมยงค์ เสนอพระยามโนปกรณนิติธาดา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ในขณะนั้น โดยเหตุผลว่าเป็นผู้ใกล้ชิดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาก จะได้สมานรอยราวใหญ่ก่อการได้ เพราะเหตุว่าในระยะเศรษฐกิจตกต่ำ ต้องลดข้าราชการออกนั้น พระยามโนปกรณนิติธาดา ได้เสนอตัดเงินพระบรมวงศานุวงศ์ออกเสียบ้าง ทำให้คณะปฏิวัติลดอุปสรรคอันหนักหนา ในที่สุดที่ประชุมยอมรับพระยามโนปกรณนิติธาดา จึงได้ตกลงเชิญพระยามโน มาเป็นประธานคณะกรรมการราษฎร (นายกรัฐมนตรี - ผู้เขียน) ตามรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ และต่อมาหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๗๕ ฉบับถาวร พระยามโนฯ ก็ได้รับ

๑. ปรีดี พนมยงค์, บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบบประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สันติเวช, ๒๕๑๕), หน้า ๒๑

๒. เสือทอง สุภัสสร์, ชีวิตทางการเมืองของ พ.อ. พระยาอดิศักดิ์ (พระนคร: วัชรินทร์การพิมพ์, ๒๕๑๔), หน้า ๕๑ - ๕๓

แต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งในวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๓๕

ในขณะนั้นเองเริ่มมีการแตกแยกในกลุ่มคณะราษฎร โดยแบ่งเป็นฝ่ายพระยาทรงสุรเดชกับพระยามโนฯ ฝ่ายหนึ่ง และพระยาพหลพลพยุหเสนาซึ่งแยกตัวมาเข้ากับกลุ่มทหารหนุ่มและพลเรือนอีกฝ่ายหนึ่ง สาเหตุแห่งความแตกแยกส่วนใหญ่เนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่การงาน พระยาพหลฯ ไม่ชอบพระยาทรงสุรเดช ครองที่วาทำอะไรมิชอบ บางเรื่องก็ไม่เข้ามาปรึกษาพระยาพหลฯ เสียก่อน เขาคำนองว่าจะเผด็จการเสียคนเดียว ประกอบกับระหว่างนั้น พระยาพหลฯ กับพระยาทรงสุรเดชใกล้ชิดกันในเรื่องส่วนตัวอย่างรุนแรง

อย่างไรก็ดี ความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงนั้น เกิดจากความขัดแย้งในความคิดเห็นที่แต่ละฝ่ายมีต่อเค้าโครงการเศรษฐกิจ ซึ่งนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ร่างขึ้นเสนอต่อรัฐบาล เพื่อให้เป็นไปตามหลักประการที่ ๓ ของหลัก ๖ ประการที่คณะราษฎรได้ประกาศไว้ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๓๕ คณะรัฐมนตรีได้จัดตั้งกรรมาธิการ ๑๔ ท่าน มีพระยาราชวังสันเป็นประธาน เพื่อพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้น ในวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๓๕ ปรากฏว่าที่ประชุมมีความเห็นขัดแย้งกันอย่างรุนแรง ฝ่ายค้านได้แก่ พระยามโนฯ และผู้ก่อการอาวุโสซึ่งมีพระยาทรงสุรเดช นายพันเอกพระยาสุรพิทักษ์ นายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ รวมทั้งรัฐมนตรีที่เคยเป็นขุนนางเก่า ฝ่ายค้านเห็นว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ แต่เสียงส่วนใหญ่เห็นด้วยกับเค้าโครงการ จากนั้นที่การประชุมตอนหนึ่งพระยามโนโปรดมีติงคาถายอมรับว่า "เข้าใจว่าพวกเราส่วนมากในที่ประชุมนี้เห็นอย่างเดียวกับ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๖ - ๑๑๗

^๒ หลักประการที่ ๓ ใจความว่า "จะตองบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหาทางให้ราษฎรทุกคน จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดยาก"

^๓ สุชิน ตันติกุล, รัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๓๐ (นครหลวงฯ : สำนักพิมพ์สมาคมนักข่าวสารแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๕), หน้า ๖

^๔ สุพจน์ คานตระกุล, ชีวิตและงานของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ (พระนคร: ประจักษ์การพิมพ์, ๒๕๑๔), หน้า ๔๔

โครงการของหลวงประดิษฐา^๑ ส่วนฝ่ายสนับสนุนโครงการ คือพระยาพหลฯ ซึ่งมีกลุ่มผู้สนับสนุน คือ คณะนายทหารชั้นผู้น้อย และฝ่ายพลเรือนซึ่งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรวมอยู่ด้วยเห็นเห็นว่า ควรนำโครงการเข้าสู่ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร เพื่อวินิจฉัยขอมติสภา เพราะเป็นที่แน่นอนว่าสภาผู้แทนราษฎรจะก่อให้เกิดความสนับสนุน

ผลจากความขัดแย้งในครั้งนั้น พระยามโนปกรณนิติธาดาเริ่มพยายามกำจัดอำนาจของคณะผู้ก่อการ เริ่มโดยมีคำสั่งห้ามมิให้ข้าราชการทั้งทหารและพลเรือนรวมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เข้าเป็นสมาชิกสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ซึ่งเท่ากับจะล้มคณะก่อการโดยตรง การคนอาวุธสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก่อนเขาประชุมทุกคน โดยทหารของพระยาทรงสุรเดชในการพิจารณางบประมาณประจำปี ๒๔๗๖ ในวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๔๗๕ ซึ่งทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอภิปรายโจมตีรัฐบาลกันอย่างรุนแรง^๒ และเมื่อนำเค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ เข้าสู่สภา ได้มีการถกเถียงกันอย่างมากมาย และสิ่งที่คาดว่าฝ่ายสนับสนุนเค้าโครงการจะได้รับชัยชนะ

ด้วยเหตุนี้พระยามโนปกรณนิติธาดา จึงประกาศพระราชกฤษฎีกาปิดสภาผู้แทนราษฎร และงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖^๓ และประกาศใช้พระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ เมื่อวันที่ ๒ เมษายน โดยมีบทกำหนดโทษว่า

^๑ บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, พันตรี กวาง อภัยวงศ์ อดีตนายกรัชมன்றิ์ ๔ สมัย (พระนคร: โรงพิมพ์รับพิมพ์, ไม่ปรากฏ พ.ศ.), หน้า ๑๔๕ - ๑๔๖

^๒ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, สมัยที่ ๑ ครั้งที่ ๕๕/๒๔๗๕ (๓๑ มีนาคม ๒๔๗๕)

^๓ พระราชกฤษฎีกาปิดสภาผู้แทนราษฎรและตั้งคณะรัฐมนตรีใหม่, ราชกิจจานุเบกษา, แฉกกฤษฎีกา, ฉบับพิเศษ, เล่ม ๕๐ ตอนที่ ๒ (๑ เมษายน ๒๔๗๖), หน้า ๑

^๔ พระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ. ๒๔๗๖, ราชกิจจานุเบกษา, แฉกกฤษฎีกา, เล่ม ๕๐ ตอนที่ ๒ (๒ เมษายน ๒๔๗๖), หน้า ๑๐

ผู้ใดสนับสนุนลัทธิคอมมิวนิสต์ ไม่ว่าจะด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษร หรือเอกสารพิมพ์ หรือ
 กวดยุบายใด ๆ ก็ตาม มีโทษจำคุกไม่เกิน ๑๐ ปี และปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท ผู้ที่เป็นหัวหน้า
 เป็นผู้จัดการ หรือพนักงานของสมาคมใด ๆ ไม่ว่าจะเป็สมาคมลับหรือไม่ก็ตาม แต่เป็นสมาคม
 ที่มิว่าตลประสงคส์สนับสนุนคอมมิวนิสต์แล้ว ให้จำคุกไม่เกิน ๑๐ ปี และปรับไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท
 กวดย

และเพื่อกำจัดอิทธิพลของฝ่ายพลเรือน รัฐบาลจึงขอร้องให้นายปรีดี พนมยงค์ เดินทางออก
 นอกประเทศ โดยรัฐบาลออกค่าใช้จ่ายให้ปีละ ๑,๐๐๐ ปอนด์ นายปรีดี พนมยงค์ เดินทางไปประ
 เทศฝรั่งเศสในวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๔๗๖ และเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนทั่วไป รัฐบาล
 ได้พิมพ์เอกสารสมุดปกขาว พระราชวินิจฉัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อเค้าโครงการ
 เศรษฐกิจออกแจกจ่าย ทั้งนี้เนื่องจากมีพระราชวินิจฉัยตอนหนึ่งว่า "โครงการนั้น เป็นโครงการ
 อันเดียวกันอย่างแนบแน่นกับที่ประเทศรัสเซียทำอยู่..."

ในระหว่างพระยามโนปกรณัมศึกษาที่ศาลาปิศาจนั้น กลุ่มผู้นำฝ่ายทหารได้แตกแยกออกเป็นสอง
 ฝ่าย คือ พระยาพลพลพยุหเสนา ซึ่งมีจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นกำลังสนับสนุนฝ่ายหนึ่ง กับ
 พระยาทรงสุรเดชซึ่งสนับสนุนพระยามโนปกรณัมศึกษาอีกฝ่ายหนึ่ง สภาวะการณ์เป็นไปในลักษณะคุม
 เติงกันเองตลอดเวลา จนกระทั่งเกิดการก่อการลาออกของ ๔ ผู้ทำการปฏิวัติซึ่งเรียกกันว่า "สี่ทหาร
 เสือ" ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีและตำแหน่งราชการทุกตำแหน่ง เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๔๗๖^๓

๑. พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา รัฐมนตรีและผู้อำนวยการทหารบก
๒. พันเอกพระยาทรงสุรเดช รัฐมนตรีและผู้อำนวยการทหารบก

^๑ สุพจน์ คานทะระกุล, เรื่องเดิม, หน้า ๑๑๕

^๒ เตือน บูณมาศ, เรื่องเดิม, หน้า ๓๘๓

^๓ ประกาศกระทรวงกลาโหมเรื่องนายทหารขอลาออกจากประจำการ, ราชกิจจานุเบกษา,
 เดิม ๕๐ ภาค ๑ (๑๕ มิถุนายน ๒๔๗๖), หน้า ๓๘๑

- ๓. พันเอกพระยาอุทธรณ์ชัย รัฐมนตรีและผู้อำนวยการทหารปืนใหญ่
- ๔. พันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ รัฐมนตรีและเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก

รัฐบาลได้แต่งตั้งบุคคลต่อไปนี้ ตามคำแนะนำของพระยาทรงสุรเดช คือ

- ๑. พลตรีพระยาพิชัยสงคราม รักษาการในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก
- ๒. พันเอกพระยาตรีวิทย์สงคราม เจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก
- ๓. พันโทหลวงพิบูลสงคราม ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกฝ่ายยุทธการ

เบื้องหลังการลาออกครั้งนี้ เป็นที่เข้าใจกันว่า พระยามโนฯ และพระยาทรงสุรเดช ร่วมมือกันเพื่อขจัดพระยาพหลฯ ซึ่งแสดงตนเองว่าสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ อย่างเต็มที่ แท้ในที่สุดฝ่ายพระยามโนฯ กองพายแพ เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๖ คณะทหารผู้ก่อการโดยการนำของพระยาพหลฯ, พันโท หลวงพิบูลสงคราม น.ต. หลวงศุภชลาศัย หลวงนฤเบศร์มานิต ฯลฯ ได้ก่อรัฐประหารยึดอำนาจการปกครอง โดยมีจุดประสงค์สำคัญคือเพื่อให้เปิดสภายุแทนดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ได้มีประกาศลงวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๔๗๖ ให้เปิดประชุมรัฐสภา ในวันเดียวกันนั้นก็ได้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้งพระยาพหลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี

ผลจากการเข้าครองอำนาจบริหารของพระยาพหลฯ และคณะนายทหารครั้งนี้ ทำให้อำนาจของคณะราษฎรกลับคืนมาอีกครั้ง ส่วนกลุ่มที่สนับสนุนพระยามโนปกรณ์ฯ ก็ได้ปลีกตัวเองออกจากการเมืองไทยนับแต่บัดนั้น นอกจากนั้นแล้วรัฐบาลพระยาพหลฯ ได้ดำเนินการให้นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่ง

^๑ เสือทอง กุญแจไข, เรื่องเก็บ, หน้า ๑๓๔

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๘

^๓ ประยุทธ์ สิทธิพันธ์, ประวัติการเมืองไทย (พระนคร: มิตรสยาม, ๒๕๑๒), หน้า ๖๘

^๔ "ประกาศถึงนายกรัฐมนตรี", ราชกิจจานุเบกษา, ฉบับที่ ๕๐ พ.ศ. ๒๔๗๖ (วันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๔๗๖), หน้า ๓๘๓ - ๓๘๘

ถือว่าเป็นสมณของคณะราษฎรระดับประเทศไทย โดยทั้งคณะกรรมการวิชาการชั้นชุดหนึ่งเพื่อชักฟอกและ
 สอดส่องในไพร่พลหิน ผลจากรายงานซึ่งคณะกรรมการสรุปเสนอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณานั้น
 ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาเรื่องนี้ในวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๔๗๖ และลงมติเห็นชอบกับความ
 เห็นของคณะกรรมการ ซึ่งเสียงฝ่ายข้างมากไม่เชื่อว่านายปรีดี พนมยงค์ เป็นคอมมิวนิสต์ และยิน
 ยอมให้เป็นรัฐมนตรี นับตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๗๖ พร้อมกับออกแถลงการณ์ว่า นายปรีดี พนมยงค์
 รับรองที่จะร่วมมือกับรัฐบาลในทางโลกกิจ "โดยจะไม่ใช้วิถีใหม่ใด ๆ ที่จะบังคับซื้อที่ดินและบังคับ
 จ้างแรงงาน..." การกระทำครั้งนี้เป็นการเอาชนะฝ่ายพระยามโนปกรณธาดา เพื่อแสดงให้เห็นว่า
 แผนเค้าโครงเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ มิได้เป็นคอมมิวนิสต์แต่อย่างใด

ภายหลังไม่นานนัก นายพันเอกพระยาทรงสุรเดช เดินทางไปอยู่ไซ่งอน นายพันเอกพระยา
 ฤทธิอัคนะไปอยู่เป็ญัง ส่วนนายพันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ ไปเป็นอัครราชทูตไทยประจำเยอรมัน
 ซึ่งเป็นการกำจัดการอำนาจของกลุ่มสนับสนุนพระยามโนปกรณธาดา โดยสิ้นเชิง

นอกจากคณะราษฎรจะแตกกันเองแล้ว คณะราษฎรยังเผชิญกับการต่อต้านจากกลุ่มคนที่ยัง

^๑ ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (๒๔๗๕ - ๒๕๑๗), (พระนคร :
 หางหุ้นส่วนจำกัด ช. รุมนุมช่าง, ๒๕๑๗), หน้า ๑๖๔

^๒ "ประกาศตั้งรัฐมนตรี", ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๕๐ พ.ศ. ๒๔๗๖ (วันที่ ๗ ตุลาคม
 ๒๔๗๖), หน้า ๕๘๕

^๓ โปรดดูรายละเอียดของแถลงการณ์จากไทยน้อย (นามแฝง), พระยาพหลา (พระนคร:
 แพร่พิทยาการพิมพ์, ๒๔๙๓), หน้า ๒๓๖ - ๒๓๗

^๔ หลุย คีรีวัชร, ประชาธิปไตย ๑๗ ปี (พระนคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๔๙๓), หน้า
 ๑๕๓ - ๑๖๒

^๕ สว่าง ดานเหนือ, ๓๗ ปีแห่งการปฏิวัติ (ธนบุรี: โพธิ์สามต้นการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๑๕

จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และจากองค์พระมหากษัตริย์ด้วย ทั้งนี้เนื่องจากคณะราษฎรได้
 กระทำใฝ่ฝ่ายต่อต้านเห็นว่า จะนำบ้านเมืองไปสู่ระบอบคอมมิวนิสต์ และถูกชาติอำนาจไว้ที่พวกพ้อง
 ของกลุ่มคน การนำนายปรีดี พนมยงค์ กลับมาขึ้นที่ พร้อมทั้งแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีด้วยนั้น ทำให้กลุ่ม
 ผู้เสียอำนาจไม่พอใจอย่างยิ่ง โดยเฉพาะพวกทหารฝ่ายหัวเมือง ซึ่งมีความนิยมในพระองค์เจ้าวร
 เฑษ อภิศเสนายศิกระทรงกลดใหม่ กลุ่มนี้เชื่อว่า การที่รัฐบาลชักนำนายปรีดี พนมยงค์ เขารวม
 เป็นรัฐมนตรีนั้น เพราะมีจุดมุ่งหมายจะนำเอาลัทธิคอมมิวนิสต์มาใช้ เหตุการณ์สำคัญที่เป็นชนวนให้
 เกิดเหตุการณ์รุนแรงคือ นายถวัติ ฤทธิเดช เลขาธิการสมาคมกรรมกรรอร่าง เป็นโจทก์ฟ้อง
 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๔๗๖ ทำให้มีการวิพากษ์วิจารณ์รัฐ
 ชาติในทางไม่ดีต่าง ๆ จากบทความหนังสือพิมพ์ กรุงเทพฯ เดลินิวส์ ฉบับประจำวันที่ ๒๖ กันยายน
 ๒๔๗๖ ท่อนหนึ่งกล่าวว่า "เรามีใค้หมายความว่า หลวงประดิษฐ เห็นเป็นใจอยู่แล้ว เป็นแต่เข้าใจ
 ว่าเขา (คือนายถวัติและพรรคพวก) ทำขึ้นเพื่อเป็นการประจบ หลวงประดิษฐ์เท่านั้น..."^๒ นอก
 จากนี้ยังมีหนังสือเวียนจากวังปารุสก์วัน ลงนามหลวงพิบูลสงคราม และหลวงศุภชลาศัย ขูเชิญ
 บุคคลต่าง ๆ เช่น พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นเทเวธวงศ์ พลโทพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าทศศิริวงศ์
 หม่อมเจ้าโสภณภราโดย หม่อมเจ้าไชแสงระพี ฯลฯ จากสำเนาจดหมายจากหลวงพิบูลสงคราม
 และหลวงศุภชลาศัย พิมพ์นามว่าเอกพระยาภราภักษ์พิพัล ใจความตอนหนึ่งว่า^๓

... ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้รับผิดชอบ รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง จึงขอเพิกเฉยให้
 ทานสงบจิตใจเสีย หากยังขึ้นจวนอีก คณะกึ่งกลางจะกระทำกรออย่างรุนแรง และจะถือเอาความ
 สงบของบ้านเมืองเท่านั้นเป็นกฎหมายอันสูงสุด ในการกระทำแก่ท่าน ที่กล่าวมานี้มิใช่เป็นการ

^๑ เลื่อน ทรภักษ์วานิช, ฝันร้ายของข้าพเจ้า (พระนคร: มิตินรการพิมพ์, ๒๕๑๒), หน้า

๓

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘ - ๑๐

ดูชัด แต่เป็นการเตือนมาเพื่อความหวังดี
ซึ่งพฤติการณ์ดังกล่าว ทำให้พวกกษัตริย์นิยมยกเป็นเหตุผลมาอ้างในการถอดถอนกษัตริย์ เมื่อวันที่ ๑๑
ตุลาคม ๒๔๗๖

ในวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๔๗๖ คณะบุคคลเรียกว่า "คณะกู้บ้านเมือง" ประกอบด้วย พลเอก
พระองค์เจ้าวรเดช พันเอกพระยาตรีวิสิษฐสงคราม และพลตรีพระยาเสนาสงคราม ยื่นคำขาดแก่รัฐ
บาล ใจความสำคัญว่า

คณะรัฐมนตรีปล่อยให้คนคู่มือในพระบรมฉายาภาพ และเอาหลวงประดิษฐดิษฐานมาเพื่อ
ดำเนินการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ออกไป จึงขอให้ทราบถ้อยคำออกมาจากตำแหน่งภายใน
๑ ชั่วโมง มิฉะนั้นจะยึดกำลังบังคับและเข้าจัดการปกครองชั่วคราวจนกว่าจะได้ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่ ซึ่งจะไม่มีนายทหารประจำการเข้าเกี่ยวข้องด้วย

แต่รัฐบาลโดยการนำของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็สามารถปราบกบฏได้ในวันที่ ๒๓
ตุลาคม โดยสังหาร พอ.พระยาตรีวิสิษฐสงคราม ซึ่งเป็นผู้นำสำคัญคนหนึ่ง หลังจากนั้นรัฐบาลประกาศ
ตั้งศาลพิเศษขึ้นเมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๔๗๖ ทำการกวาดล้างฝ่ายตรงข้ามอย่างรุนแรง หลุด
ศิริวัตร ซึ่งเป็นจำเลยคนหนึ่งบันทึกว่า

การปราบกบฏในครั้งนั้น ท่าเรือการปราบกบฏตามทัศนะของการเมืองไม่ หากแต่เป็นการผูก
พยายามและแค้นกันโดยตรง เป็นอัน คณะปฏิวัติได้กำหนดการที่จะวิบัติพวกผู้ต้องหาทั้งหมด
และให้เอาสำมะโนครัวญาติพี่น้องทั้งสกุลวงศ์ มาบันทึกไว้ในสารบบ เพื่อก็กั้นไม่ให้ทำมาหากิน

... จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ ประยุทธ์ ศิริพันธุ์, เรื่องเดิม, หน้า ๗๐ - ๗๕

^๒ ชด หัสบัวเรือ และ ปรีชา สำนึกธรรม, ๓๕ ปีแห่งยุคประชาธิปไตย (พระนคร: มิตรา
เจริญการพิมพ์, ๒๕๑๑), หน้า ๘๕

^๓ หลุด ศิริวัตร, เรื่องเดิม, หน้า ๒๒๐

ผลจากชัยชนะของรัฐบาลครั้งนี้ ทำให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม เริ่มมีอำนาจทางการเมือง
อย่างสูง ส่วนกลุ่มกษัตริย์นิยมนั้นหมดอำนาจไปโดยสิ้นเชิง

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ

เหตุการณ์ภายหลังการปราบปรามกบฏนั้น ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มแรกเพื่อพระบาทสมเด็จพระปก
เกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริที่จะทรงสละราชสมบัติ ทั้งนี้เนื่องจากถูกกบฏบวรเดชนั้นเป็น
เจ้านายชั้นสูง ตลอดจนความขัดแย้งกับสภาผู้แทนราษฎรบางเรื่อง จากนั้นก็ยกการไปเฝ้าพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๔๗๗ ตอนหนึ่งว่า "อนึ่งทรงรู้สึกว่ฐานะในขณะ
นี้กลับลำบากยิ่งขึ้น โดยเหตุ ๒ ประการ คือ เมื่อครั้งพระยามโนปกรณทั บิดสภาคั้งหนึ่ง กับเมื่อครั้ง
กบฏบวรเดชครั้งหนึ่ง คนก็โทษพระองค์ท่านว่า ทรงช่วยเหลือเพื่อเอาอำนาจคืน" นอกจากนี้ยังถึง
ขั้นสนับสนุนให้มีการฟ้องพระองค์ลงข้างที่จนถึงที่สุด ถึงขนาดยึดพระราชทรัพย์ เป็นคน

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จไปรักษาพระเนตร ณ ประเทศอังกฤษ และ
ในที่สุดทรงตัดสินใจสละราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๗๗ ซึ่งมีข้อความถึงประธานชาวไทย
ไว้ในประกาศสละราชสมบัติว่า

... ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป
แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใดโดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจ
นั้นโดยสิทธิขาด และโดยไม่มีฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร

ด้วยเหตุนี้ "คณะราษฎร" กลายเป็นกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมือง เกิดขาดตั้งแทนมา เนื่อง
จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ยังทรงพระเยาว์และ

๑ ชาดี เอี่ยมกระสุนัก. เบื้องหลังพระปกเกล้าฯ สละราชสมบัติ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
วิทยานุกูล, ๒๕๑๖), หน้า ๔๘

๒ นรนิติ เศรษฐบุตร และ โกสินทร์ วงศ์สุววัฒน์, ดร., เมืองไทยในระบบรัฐสภา (กรุง-
เทพา : โรงพิมพ์แพรพิทยาอินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๑๗), หน้า ๒๓

ทรงศึกษาต่างประเทศ อำนวยการเมืองอยู่ เมื่อของคณะราษฎรเพียงกลุ่มเดียวนับแต่ พ.ศ.
๒๔๗๗ เป็นต้นมา

รัฐบาลชุดพระยาพหลพลพยุหเสนา สิ้นสุดลงเมื่อรัฐบาลประกาศยุบสภา เพื่อให้มีการเลือกตั้ง
ใหม่ เนื่องจากสภาดงมติได้รับผู้พิชิตแก้ไขข้อบังคับว่าด้วยการประชุมและการปรึกษาของสภาผู้แทน
ราษฎร พ.ศ. ๒๔๗๗ ข้อ ๒๔ มีข้อความโดยสรุปว่า ในการเสนอพระราชบัญญัติงบประมาณในโอกาส
ต่อไป รัฐบาลต้องเสนอรายละเอียดของงบประมาณ ให้สภาผู้แทนราษฎรทราบด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้การ
คัดทอนแก้ไขเป็นไปอย่างมีเหตุผลและถูกต้อง ซึ่งสภาฯ ดงมติรับหลักการด้วยคะแนนเสียง ๔๕ ต่อ
๓๑ รัฐบาลจะได้ออก แยกคณะผู้สำเร็จราชการไม่ยินยอม โดยอ้างว่าสถานการณ์โลกกำลังคับขัน รัฐ
บาลจึงเลือกวิธียุบสภา เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๔๘๑ และหลังจากการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ ๓ เมื่อ
วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๔๘๑ ผ่านไป พระยาพหลฯ ปฏิเสธไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีโดยเด็ดขาด
แต่ใครครองใจทุกคนไว้วางใจจอมพล ป. พิบูลสงคราม สภาดงมติไว้วางใจให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม
จัดตั้งรัฐบาลชุดต่อมาเมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๑

อาจกล่าวได้ว่าคณะรัฐมนตรีชุดแรกของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นคณะรัฐมนตรีที่เข้มแข็ง
และเป็นรัฐบาลที่แข็งกร้าวมากที่สุด นับแต่คณะราษฎรเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทั้งนี้เนื่องจาก
บรรดาผู้นำทางการเมืองในขณะนั้น ให้ความสำคัญและประสานงานกันเป็นอย่างดี นายปรีดี พนมยงค์
ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นผู้ขอให้สภาผู้แทน

^๑ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒๑/๒๔๘๑ (สามัญ) สมัยที่ ๒ (๑๐ กันยายน
๒๔๘๑)

^๒ คำรณี ปัทมะศิริ, ผู้สืบเจ็ดรัฐบาลใน ๒๒ ปี (พระนคร: บริษัทการพิมพ์สตรีสาร จำกัด,
๒๕๐๓), หน้า ๓๔

^๓ ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี, ราชกิจจานุเบกษา, แผนกกฎหมาย, เล่ม ๕๕ ตอนที่ ๕๔
(๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๑), หน้า ๗๖๖

ราษฎรยอมรับให้หลวงพิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ส่วนหลวงอดุล เศรษฐวิสัยทำหน้าที่กวางกลางจับ
กุมฝ่ายตรงข้ามอย่างเข้มแข็ง นอกจากนี้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังมีลักษณะที่สำคัญที่ทำ
ใหม่เสถียรภาพ ดังนี้

๑. การเข้ามาตราการรุนแรง เขาควบคุมสภาการหลังจากปราบกบฏบวรเดชแล้ว รัฐบาล
ใหม่ตราการรุนแรง ท่อของสงสัยว่าเป็นฝ่ายตรงข้าม เช่น การจัดตั้ง "ศาลพิเศษ" ขึ้นพิจารณานัก
โทษการเมือง การตัดสินประหารชีวิตรวกเดียว ๑๘ คน เป็นต้น

๒. การนำทหารเข้ารวมบริหารประเทศ เนื่องจากรัฐมนตรีชุดนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นเผด็จ
กษัตริย์ทหารบก ทหารเรือ และทหารอากาศ รวมกับพลเรือน ทหารในยุคนั้นได้รับการยกย่องและมี
อภิสิทธิ์มาก การใช้จ่ายเงินทางค่านทหารนั้น หนังสือพิมพ์ไม่สามารถวิจารณ์ได้

๓. การรวบอำนาจสำคัญไว้คนเดียว รัฐบาลชุดนี้ ตัวนายกรัฐมนตรีเป็นทั้งรัฐมนตรีกลาโหม
และรัฐมนตรีมหาดไทยในขณะเดียวกัน เนื่องจากถือกันว่า ๒ กระทรวงนี้เป็นหัวใจสำคัญที่จะควบคุม
ได้ทั้งข้าราชการพลเรือนและทหารไว้ได้ทั้งหมด

และในที่สุดการที่ฝ่ายนิคมอุตสาหกรรมเป็นฝ่ายเสนอให้ยุบทบเฉพาะกาล ให้มีสมาชิกสภาผู้แทนประ
เภทสองต่อไปอีก ๑๐ ปีรวมเป็น ๒๐ ปี ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีอำนาจต่อไปอีก นอกจาก
นั้นจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังสามารถควบคุมสมาชิกสภาทั้งสองประเภทได้อีกด้วย

๒. ระยะระหว่างและหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๑ เป็นต้นมา รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และกำลังของทหารได้
เข้าครอบงำการปกครองประเทศอย่างเข้มแข็งยิ่งขึ้น ด้วยการนำนโยบายชาตินิยมมาเป็นหลัก ใน
ด้านอิทธิพลของชนชาวจีนกลุ่มน้อยในประเทศ และด้านอิทธิพลของฝรั่งเศส ซึ่งอยู่ที่ตามแนวชายแดน
อินโดจีน ถึงกับมีการเรียกร้องดินแดนคืน และในที่สุดก็มีการรบที่เอกราชแดนอินโดจีน
ไทยอีก ในระยะนี้ญี่ปุ่นได้เข้ามามีอิทธิพลเข้ามาได้เกิดขึ้น พร้อมกับสนับสุนประเทศไทยในเรื่องดินแดน ดังนั้น
ตามผลของอนุสัญญาสันติภาพระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ซึ่งตกลงกันในวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๘๔ ที่กรุง

โทเกียว ประเทศญี่ปุ่น ไทยโคดินแคน ๔ จังหวัด คือ ลานช้าง นครจำปาศักดิ์ พินุดสงคราม และ พระตะบอง มาเป็นของไทย

ในระยะแรกของการเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ นี้ รัฐบาลไทยประกาศตนเป็นกลางอย่าง เกรงครีศ แต่หลังจากที่ญี่ปุ่นเริ่มเข้าร่วมในสงครามและแอติพิลด์ เข้ามามีในเอเชียอาคเนย์มากขึ้น สถานการณ์สงครามในระยะนั้น มีแนวโน้มว่าญี่ปุ่นเป็นฝ่ายได้เปรียบ โดยสามารถโจมตีเพิลฮาเบอร์ ฐานทัพเรือของสหรัฐอเมริกาที่ฮาวาย ในเดือนธันวาคม ๒๔๘๕ ดังนั้น เมื่อญี่ปุ่นยกทัพเข้าสู่ประเทศไทยทางภาคใต้และขอย่านไป เพื่อเดินทางไปยังดินแดนอาณานิคมของสัมพันธมิตร รัฐบาลจึงยินยอม ไทยนไปเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๕ หลังจากนั้นรัฐบาลก็จำต้องดำเนินนโยบายนำประเทศเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นอย่างเต็มที่ โดยการประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรในวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕

การตกลงใจทาง ๆ ของรัฐบาลในระยะนี้อาจถือว่า เนื่องจากสถานการณ์บังคับ ฝ่าย พลเรือนและสภานุแพนราษฎรจำต้องให้ความร่วมมือแต่จะไม่เต็มใจ คอยเห็นฝ่ายพลเรือนและฝ่าย นิติบัญญัติในสภา จึงถูกกักกันบทบาทที่น้อยลงไปทุกที ทหารโดยการนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงเข้ามาบริหารประเทศโดยเต็มที่ สภานุแพนราษฎรได้ให้ความเห็นชอบด้วยกับการกระทำของรัฐบาล โดยให้ความไว้วางใจต่อรัฐบาลในกรณีการสงครามต่อไป และให้ความสนับสนุนโดยการถวาย พระราชบัญญัติว่าด้วยชนชาติศัตรู ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติที่ให้อำนาจแก่รัฐบาลในการจัดการกับบุคคลของ ชาติ ที่ประเทศไทยประกาศสงครามด้วย

^๑ คีเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, ๒๕๑๐), หน้า ๑๕๕ - ๒๐๐

^๒ วิเทศกรรณีย์ (นามแฝง), ไทยกับสถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ : กิตติภาพ บรรณการ, ๒๕๑๑), หน้า ๕๐๖

^๓ นรนิติ เศรษฐบุตร และโกสินทร์ วงศ์สุววัฒน์, ดร., เรื่องเดิม, หน้า ๘๕

การมีอำนาจเต็มที่ของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ตลอดจนการดำเนินนโยบายในการสงครามครั้งนี้ ก่อให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างผู้นำกลุ่มคณะราษฎร และการดำเนินการตามแนวความคิดของแต่ละฝ่ายในระหว่างสงครามนั้น ทำให้คณะราษฎรแตกแยกกันโดยสิ้นเชิง จนไม่อาจกลับมาประสานงานกันได้อีกต่อไป เพื่อเป็นการยืนยันพฤติกรรมนี้ อาจพิจารณาได้จากเหตุการณ์ในระหว่างสงคราม และเมื่อภายหลังสงครามยุติลงแล้ว ดังนี้

ความขัดแย้งระหว่างจอมพล ป.พิบูลสงคราม กับนายปรีดี พนมยงค์

ในการประชุมคณะรัฐมนตรี เพื่อขอความเห็นในกรณีญี่ปุ่นขอผ่านประเทศไทย ในวันที่ ๘ ธันวาคมนั้น ความเห็นแยกเป็น ๒ ฝ่าย คือฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ เห็นว่าญี่ปุ่นละเมิดอธิปไตยซึ่งได้มีสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกันไว้แล้ว นับว่าไร้คุณธรรม ไม่จำเป็นจะต้องเปิดการเจรจาให้เสียเวลาควรรวบรวมกำลังของไทยเข้าต่อต้านจนถึงที่สุด โดยมีผู้สนับสนุน คือ ดร.คิเรก ชัยนาม และนายวิฑูรย์ อดิสถานท์ อีกฝ่ายหนึ่งนำโดย จอมพล ป.พิบูลสงคราม เห็นว่า ถ้าขึ้นสู้รบกันต่อไปก็จะทำให้เกิดความเสียหายมากขึ้น เพราะเราเป็นประเทศเล็ก ถึงแม้จะขอกำลังไปทางฝ่ายสัมพันธมิตร ก็คงไม่เพียงพอต่อกำลังของฝ่ายรุกราน ผลสุดท้ายจอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็ตัดสินใจตกลงยินยอมให้ญี่ปุ่นผ่านประเทศไทยไปได้

ต่อมาในระหว่างวันที่ ๑๐ - ๑๒ ธันวาคม รัฐบาลญี่ปุ่นได้เริ่มเจรจาขอเงินไทยงวดแรก นายปรีดี พนมยงค์ รัฐมนตรีกระทรวงการคลังขณะนั้น ได้เสนอความเห็นว่าการให้ทหารญี่ปุ่นพิมพ์ธนบัตรใช้เองในกองทัพ เพื่อเราจะไม่สามารถประกาศยกเลิกธนบัตรเหล่านั้นได้ เมื่อสงครามเสร็จสิ้นแล้ว แทนที่รัฐมนตรีไม่เห็นด้วย โดยให้เหตุผลว่าเท่ากับเป็นการแสดงว่า เราได้เสียเอกราชและอธิปไตยไป ในเรื่องนี้ที่เห็นกัน คือมีการถกเถียงกันอย่างรุนแรงระหว่างผู้นำทั้ง ๒ ท่าน แต่ในที่สุดนายกรัฐมนตรียืนยันให้กองทัพญี่ปุ่นยืมเงินบาท หลังจากนั้นไม่กี่วัน นายปรีดี พนมยงค์ ได้ลา

ส่งประทีป (นามแฝง), ขบวนการเสรีไทย (กรุงเทพฯ : ทวีการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า

ออกจากคณะรัฐมนตรี ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทน
 ทั้งนี้เป็นการกำจัด นายปรีดี พนมยงค์ ออกจากวิถีทางการเมืองโดยปริยาย

ในวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ นั้นเอง ประเทศไทยได้ประกาศสงครามกับประเทศอังกฤษ
 และสหรัฐอเมริกา โดยไม่ผ่านการประชุมสภาผู้แทนราษฎรแต่อย่างใด และในทันที นายปรีดี พนมยงค์
 ก็ได้ออกห่างขบวนการเสรีไทย เพื่อต่อต้านญี่ปุ่น ประสานงานกับหน่วยเสรีไทยในสหรัฐอเมริกา และ
 อังกฤษ

นอกจากนั้น นายปรีดี พนมยงค์ ก็ได้พยายามให้มีการต่อต้าน จอมพล ป. พิบูลสงคราม ใน
 สภาผู้แทนราษฎรไปคืบ ซึ่งได้รับความร่วมมืออย่างดี เนื่องจากในการดำเนินนโยบายชาตินิยม เพื่อ
 พยายามหันเหความสนใจของประชาชนจากภาวะสงคราม และเพื่อสร้างประเทศให้เจริญทัดเทียม
 อารยะประเทศของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในระยะต่อมา ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม กลายเป็น
 ผู้เผด็จการมากขึ้น มีการกำหนดให้ธงไตรรงค์เป็นรัฐนิยม ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กำหนดให้
 ขึ้น เป็นผลให้ประชาชนถูกจับเป็นจำนวนมาก ความนิยมในตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงเสื่อมลง

ประกาศสงครามฉบับนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ
 ก่อนแล้วจึงส่งไปให้ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แต่เนื่องจาก นายปรีดี พนมยงค์ ไม่อยู่ในพระนคร
 คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงลงพระนามและลงนามเพียง ๒ ท่าน แต่ได้ประกาศชื่อนายปรีดี
 พนมยงค์ไปด้วย โดยประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ทรงรับผิดชอบ

๒
 ระยะเวลา พ.ศ. ๒๔๘๒ - ๒๔๘๓ รัฐบาลได้ประกาศรัฐนิยมรวม ๘ ฉบับ คือ เรื่องชื่อประเทศ
 ให้เรียกว่า "ไทย", เรื่องบ่งกั้นภยันันจะเกิดแก่ชาติ, เรื่องการเรียกชื่อชาวไทยทั้งหมดไม่แบ่งแยก
 เรื่องเคารพธงชาติและเพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี, เรื่องให้ชาวไทยพยายามใช้ของ
 ไทย, เรื่องทำนองและเนื้อร้องเพลงชาติ, เรื่องชักชวนให้ชาวไทยร่วมกันสร้างชาติ, เรื่องเพลง
 สรรเสริญพระบารมี, เรื่องภาษาและหนังสือไทย, พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒)
 กำหนดให้มีการดงโหม ทั้งว่าทั้งปรับแก้ผู้ฝ่าฝืนพระราชกฤษฎีกา ซึ่งออกตามพระราชบัญญัติวัฒน
 ธรรม

เรื่อง ๆ ในขณะเดียวกันขบวนการเสรีไทยของนายปรีดี พนมยงค์ ได้ขยายขอบเขตไปทั่วราชอาณาจักร และได้รับความร่วมมือจากประชาชนทุกระดับเป็นอย่างดี

ในวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๖ นายควง อภัยวงศ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ กับ นายทวี บุณยเกตุ รัฐมนตรี กราบทูลถวายบังคมลาออกจากตำแหน่ง เพราะมีนโยบายและความคิดเห็นไม่ตรงกับนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น

ในระยะปลายปี ๒๔๘๕ ญี่ปุ่นเริ่มถอยจากจุดต่าง ๆ ที่ยึดไว้ได้ และมีแนวโน้มว่าฝ่ายสัมพันธมิตรจะชนะสงครามมากยิ่งขึ้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงเตรียมปรับปรุงนโยบายโดยเริ่มขบวนการใต้ดิน ถัดจากฝ่ายสหประชาชาติ โดยผ่านประเทศจีน พร้อมกับนั้นก็เตรียมย้ายเมืองหลวงไปจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งนับเป็นการผิดพลาดมาก เนื่องจากการสร้างเมืองและถนน ท้องถนนที่แรงงานจากประชาชน การสร้างถนนเต็มไปด้วยความลำบาก เพราะภูมิประเทศเป็นป่าทึบ อากาศหนาว และไข้ป่าชุกชุม เป็นสาเหตุใหญ่คนล้มตายกันมาก ประชาชนทั่วไปเกลียดชังจอมพล ป. พิบูลสงคราม มากยิ่งขึ้น ดังนั้นเมื่อรัฐบาลนำพระราชกำหนดระเบียบราชการบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ พ.ศ. ๒๔๘๗ และพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธมณฑล เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาอนุมัติ สมาชิกสภาได้มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง แลวดงมติไม่อนุมัติด้วยคะแนนเสียง ๔๘ : ๓๖ และ ๔๓ : ๔๑ ตามลำดับ^๒ ผลจากการไม่อนุมัติ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๘๗

การลาออกจากตำแหน่งครั้งนี้ นับเป็นความผิดพลาดอีกอย่างหนึ่ง เพราะนายปรีดี พนมยงค์ ได้มีโอกาสเข้ามาแทนที่อย่างง่ายดาย เนื่องจากสถานการณ์สงครามอันช่วยให้

... เมื่อการณ์เป็นเช่นนี้ เสรีไทยในประเทศเห็นเป็นโอกาสเหมาะที่จะทำการเกลี้ยกล่อมบรรดา

ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์, เรื่องเดิม, หน้า ๔๑๓

^๒ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๔/๒๔๘๗ (สามัญ) สมัยที่ ๒ วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๔๘๗ และรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๕/๒๔๘๗ (สามัญ) สมัยที่ ๒ วันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๔๘๗

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ให้เห็นนัยนัยครายและความดำทักที่ประเทศไทยจะต้องเผชิญ หากไม่
เปลี่ยนตัวนายกรัฐมนตรีเสียใหม่แล้ว... จนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนมาก เห็นความจริงในข้อ
นี้...

เมื่อได้รับใบลาออก คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงรีบอนุมัติทันที พร้อมกับแต่งตั้ง
นายควง อภัยวงศ์ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๔๘๗

ในระยะปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนถึงระยะแรกของหลังสงครามนั้น นับได้ว่ากลุ่ม
พลเรือเมืงหมาทในการปกครองประเทศอย่างแท้จริง โดยที่นายปรีดี พนมยงค์ สามารถรวบรวมผู้นำ
ของกลุ่มพลเรือเมืงหมาทเข้าเป็นปึกแผ่น ทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มทหารเรืออีกด้วย แต่กลุ่มพลเรือเมืงหมาท
ก็ไม่สามารถรวมตัวกันได้นาน ทั้งนี้เนื่องจากความแตกแยกในกลุ่มผู้นำอีกเช่นเคย ตลอดจนระยะที่กลุ่ม
นี้ไม่มีอิทธิพลการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจ มีอิทธิพลในสภาที่จริง แต่ไม่มีฝ่ายใดสามารถดึงพลังประชาชนใหม่
สนับสนุนตนได้อย่างเพียงพอ อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าในระยะที่พลเรือเมืงหมาทอยู่นี้ นายปรีดี
พนมยงค์ เป็นผู้ที่มีอิทธิพลสูงสุด เช่นเดียวกับจอมพล ป.พิบูลสงคราม มีอำนาจสูงสุดในระยะก่อนหน้านั้น
ก็จะเห็นได้จากการแต่งตั้ง นายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นไปโดยความสนับสนุนของ
นายปรีดี พนมยงค์ อย่างแท้จริง นายปรีดี พนมยงค์ บันทึกข้อความตอนหนึ่งว่า

... ข้าพเจ้าจึงเรื่อบายควงฯ มาพบตามความสมัครใจ นายควง ยอมตกลงตามเงื่อนไข...

^๑ ทั่ว บุญเกตุ, "ขอเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทย ในระหว่างมหา
สงครามโลกครั้งที่ ๒", สยามชนกขาว.(รวบรวม), เบื้องแรกประชาธิปไตย (พระนคร: มิตรนรา
การพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๓๓๖

^๒ วิเทศกรรณีย์ (นามแฝง), ยุคทมิฬ (พระนคร: โอเคียนการพิมพ์, ๒๕๐๓), หน้า ๕๕๕

^๓ ปรีดี พนมยงค์, "ความเป็นไปภายในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์", เบื้องแรกประ-
ชาธิปไตย, เรื่องเดิม, หน้า ๗๖ - ๗๘

พระองค์เจ้าอาทิเษทรงเถียง ไม่ยอมทั้ง โดยขอคุณโยบายและรัฐมนตรีที่นายควง จะเจริญเข้า
รวมในรัฐบาล... ฝ่ายข้าพเจ้ายกให้ทั้งนายควงเป็นนายกฯ กอน...

และ

นายควง อภัยวงศ์ ได้จัดตั้งคณะรัฐมนตรี โดยมีรัฐมนตรีหลายนาย โดยเฉพาะได้มีนายทวี
บุญเขตฯ เขารวมควง ตามที่นายควงได้ตกลงกับข้าพเจ้าไว้... โดยมีหน้าที่ดำเนินงานของคณะ
รัฐมนตรีอยู่เบื้องหลังนายควง... มีหลายเรื่องที่ทำนายทวีฯ ได้ปรึกษากับข้าพเจ้าและจัดทำขึ้นก่อน
แล้วจึงแจ้งให้นายควงรับไปปฏิบัติ อาทิ การประกาศพระบรมราชโองการว่า การประกาศ
สงครามกับบริเตนใหญ่ และสหรัฐอเมริกาเป็นโมฆะนั้น นายทวี บุญเขตฯ เป็นผู้ลงนามรับสนอง
พระบรมราชโองการ ดังปรากฏในราชกิจจานุเบกษา ไม่ให้นายควงฯ...

นอกจากนี้นายควง อภัยวงศ์ ได้ร่วมมือกับนายปรีดี พนมยงค์ ในการกำจัดอิทธิพลของ
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในด้านอาหารที่เหลืออยู่ ทั้งนี้เนื่องจากในขณะนั้นจอมพล ป. พิบูลสงคราม
ยังดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดอยู่ ไม่ว่ารัฐบาลจะสั่งการอะไร ผู้บัญชาการทหารสูงสุดมักจะ
ไม่ปฏิบัติตาม ข้างข้างที่ยังสั่งการตรงกันข้ามเสียอีก รัฐบาลจึงประกาศยุบเลิกตำแหน่งผู้บัญชาการทหาร
สูงสุด และรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด และแต่งตั้งพลเอกพจน์ พหลโยธิน เป็นแม่ทัพใหญ่ พลโทพิท
มโนคิดปรีชาโยชารักษ์ เป็นรองแม่ทัพใหญ่ รวมทั้งประกาศเปลี่ยนตัวผู้บัญชาการทหารบก และแม่ทัพ
บกจาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม มาเป็นพลเอกพจน์ พหลโยธิน ทั้งนี้เนื่องจากพลเอกพจน์ พหลโยธิน
เป็นผู้ที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้ความเคารพ ส่วนจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รับแต่งตั้งเป็นที่
ปรึกษาราชการแผ่นดิน

ราชกิจจานุเบกษา, แผนกกฎหมาย เดิม ๒๑ ตอนที่ ๕๒ (วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๔๘๓),
หน้า ๓๕๕

ราชกิจจานุเบกษา, แผนกกฎหมาย เดิม ๒๑ ตอนที่ ๕๒ (วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๔๘๓),
หน้า ๓๕๖

ในระยะนี้แม้ว่าญี่ปุ่นจะจับตามองรัฐบาลอย่างใกล้ชิด แต่นายกวง อภัยวงศ์ ก็สามารถ
ดำเนินการบริหารประเทศไปได้อย่างราบรื่นพอสมควร รัฐบาลชุดนี้ได้รับความนิยมจากประชาชน
อย่างมาก เนื่องจากไทยยังคงขายข้าวบั้งคัม ซึ่งเคยมี นสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม หลายประการ ที่
สำคัญคือการอภัยโทษและการนิรโทษกรรมแก่ก๊กการ เมืองที่ทองคำพิพากษาของศาลพิเศษ ตามพระราช
บัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. ๒๔๗๖

รัฐบาลชุดนี้สิ้นสุดลงเมื่อสงครามเสร็จสิ้น และรัฐบาลไทยประกาศสันติภาพ ใจความสำคัญว่า
การประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษเป็นโมฆะในวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘ รัฐบาลจึง
ลาออกเพราะเป็นรัฐบาลสืบเนื่องมาจากชุด จอมพล ป. พิบูลสงคราม และมีนโยบายตรงข้ามกับฝ่าย
ชนะสงคราม

นายทวี บุณยเกตุ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๔๘๘ ถึงวันที่
๑๗ กันยายน ๒๔๘๘ เพื่อรอให้หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ทั้งนี้
เนื่องจากนายปรีดี พนมยงค์ เห็นว่าเป็นบุคคลที่เหมาะสมในขณะนั้น เพราะเป็นผู้ใกล้ชิดกับ
ญี่ปุ่น เป็นผู้ประกาศไม่ยอมรับการยอมแพ้ของรัฐบาลไทยต่อญี่ปุ่น และจะดำเนินการต่อต้านไปความหนาที่
ในกฎหมาย

เนื่องจาก มรว.เสนีย์ ปราโมช ยังใหม่ต่อวงการเมืองภายในประเทศ จึงเห็นการฟอร์มตัว
คณะรัฐมนตรีของรัฐบาลชุดนี้ จึงอยู่ภายใต้เอาผิดของนายปรีดี พนมยงค์ โดยให้นายทวี บุณยเกตุ รับ

^๑ ราชกิจจานุเบกษา, เดม ๒๑ ตอนที่ ๕๕ (๒๐ กันยายน ๒๔๘๗), หน้า ๘๕๒

^๒ ราชกิจจานุเบกษา, แผนกกฎหมาย เดม ๒๒ ตอนที่ ๕๔ (๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘), หน้า

^๓ นรนิติ เศรษฐบุตร และ ดร.โกสินทร์ วงศ์สุวรรณ, เรื่องเดิม, หน้า ๑๐๑

กำหนดตั้งราชการแทนนายกรัฐมนตรีอีกตำแหน่งหนึ่ง ภายหลังจากรัฐบาลโคคาเนินการอันเกี่ยวเนื่องจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ คือ "สัญญาสมบูรณแบบ" และการกำหนดคืออาชญากรสงคราม ซึ่งศาลตัดสินยกโทษไปเรียบร้อยแล้ว รัฐบาลก็เริ่มเผชิญปัญหาภายในสภา กล่าวคือ สภาผู้แทนราษฎรซึ่งได้รับการยึดอายุสมาชิกในระหว่างสงครามโดยไม่ต้องเลือกตั้งนั้น ก็เริ่มแสดงอิทธิพลออกความยุ่งยากให้แก่ฝ่ายบริหารอยู่เรื่อย ๆ ดังนั้นหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช และนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งตกตั้งใจประกาศยุบสภาในวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๔๘๘ และได้เสนอการแก้ไขรัฐธรรมนูญเสียใหม่ เพื่อกวาดล้างสมาชิกประเภทที่ ๒ ซึ่งยังคงมีบางส่วนให้ความสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม อยู่

การแตกแยกระหว่างนายปรีดี พนมยงค์ กับ นายควง อภัยวงศ์

หลังจากการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรทั่วราชอาณาจักรเสร็จสิ้นแล้ว ในการเปิดประชุมในวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๔๘๘ ได้มีการหยั่งเสียงเลือกตั้งนายกรัฐมนตรี มีผู้เข้าแข่งขัน ๒ คน คือ นายคิโรก ชัยนาม ซึ่งนายปรีดี พนมยงค์ ให้ความสนับสนุนกับนายควง อภัยวงศ์ ผลที่สุดได้ลงมติเลือกนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ในการเลือกรัฐมนตรีครั้งนี้หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศรวมอยู่ด้วย แต่ในจำนวนรัฐมนตรีทั้งหมด ๒๐ ท่าน ไม่มีพรรคพวกของนายปรีดี พนมยงค์ รวมอยู่ด้วยแม้แต่นคนเดียว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนายควง อภัยวงศ์ พยายามหลีกเลี่ยงการอยู่ภายใต้อิทธิพลของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งผลจากการเข้าแข่งขันจึงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ตลอดจนการจัดตั้งคณะรัฐมนตรีเช่นนี้ เป็นการแสดงให้เห็นว่าทั้ง ๒ ผู้นำฝ่ายพลเรือนเริ่มแตกแยกกัน จากคำแถลงของนายควง อภัยวงศ์ เรื่อง "กำเนิดพรรคประชาธิปัตย์" ปรากฏข้อความตอนหนึ่งว่า "...ส่วนใหญ่นักเลือกหาพระเจ้าเป็นนาย ซึ่งยังความไม่พอใจแก่นายปรีดี และพวกเขามาก..."^๓

^๑ วิเทศกรรณีย์, ความเป็นมาแห่งระบอบประชาธิปไตยของไทย (เล่ม ๒), (พระนคร : เจริญธรรม, ๒๕๑๑), หน้า ๘๐๘ - ๘๐๙

^๒ วิเทศกรรณีย์, (นามแฝง), ยุคพิมพ์, เรื่องเดิม, หน้า ๘๒๔

^๓ ควง อภัยวงศ์, "กำเนิดพรรคประชาธิปัตย์", อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พันตำรวจ อภัยวงศ์, วันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๑๑, หน้า ๘๑

อย่างไรก็ดี เหตุผลที่แท้จริงของการขัดแย้ง น่าจะเกิดจากทั้งสองฝ่ายมีความแตกต่างกันบางอย่างที่ไม่อาจประสานกันได้ ทั้งด้านพื้นฐานทางครอบครัวและอุดมการณ์ฝ่ายหนึ่ง (นายควง อภัยวงศ์) ยึดถือแบบฉบับเสรีนิยม แต่อีกฝ่ายหนึ่ง (นายปรีดี พนมยงค์) หันไปเอนทางสังคมนิยม

แต่จากการปลุกตัวของนายควง อภัยวงศ์ ทำให้รัฐบาลประสพการต่อต้านในสภาผู้แทนราษฎรอย่างหนัก ทั้งนี้เพราะนายควง อภัยวงศ์ มีเสียงในสภา เกินครึ่งเพียงเล็กน้อย เริ่มโดยการอภิปรายซักถามนโยบายรัฐบาลรวม ๒ วัน และในที่สุดลงมติไว้วางใจเพียง ๔๘ คะแนน ต่อผู้มาประชุม ๑๒๖ คน และในวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ และวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๘ นำวาทะคดีสินธุโสภณ กับนายปรีดี พนมยงค์ สมาชิกประเภท ๒ ลาออกจากสมาชิกภาพ ผลที่ผู้รัฐบาลก็งดลาออกเนื่องจากแพททิสภา เรื่องร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองค่าไต่จ่ายของประชาชน ด้วยคะแนนเสียง ๒๕ ต่อ ๒๓ รัฐบาลลาออกเมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๔๘๘ ซึ่งน่าสังเกตว่า การเสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้โดยนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นพรรคพวกของนายปรีดี พนมยงค์ ครั้งนี้เพื่อกำจัดนายควง อภัยวงศ์ ไม่ได้มีความมุ่งหมายจะใส่พระราชบัญญัตินี้แก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง เพราะในรัฐบาลชุดต่อมา ร่างพระราชบัญญัติฉบับเดียวกันนี้ กลับเข้าสู่สภาในวาระที่ ๒ ปรากฏว่าสภาฉบับไม่รับหลักการ ทั้งที่เป็นสภาผู้แทนชุดเก่า

นายปรีดี พนมยงค์ ยอมรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนต่อไป ในวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๔๘๘ รัฐบาลชุดใหม่ได้รับความไว้วางใจจากสภาด้วยคะแนนเสียง ๑๑๕ ต่อ ๓ เมื่อนายปรีดี พนมยงค์ เข้า

^๑ สุภา กาเคอร์, กบฏแมนฮัตตัน (วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า ๒๗

^๒ ประเสริฐ ปัทยะสุคนธ์, เรื่องเดิม, หน้า ๕๐๑

^๓ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สามัญ) ครั้งที่ ๑๓ และ ๑๔/๒๔๘๘, วันที่ ๑๘ มีนาคม และ ๑๘ มีนาคม ๒๔๘๘

^๔ ประเสริฐ ปัทยะสุคนธ์, เรื่องเดิม, หน้า ๕๐๕

รับตำแหน่ง นายควง อภัยวงศ์ ก็ปลื้มหัวออกไปทันที

ในระแวกนี้ นายควง อภัยวงศ์ กราบถวายบังคมลาออกจากรัฐบาลแล้ว นายปรีดี พนมยงค์ ได้ถูกสมาชิกส่วนมากเลือกให้เป็นนายกรัฐมนตรี วันนั้น นายปรีดี พนมยงค์ เชิญให้นายควง อภัยวงศ์ เขาเป็นรัฐมนตรีรวมควง นายควง อภัยวงศ์ ขอตัวโดยอ้างว่าพระราชบัญญัติของ นายทองอินทร์ ค่ำกอลอย เป็นไปไม่ได้... เหตุผลสำคัญคือ เขากับปรีดีไม่ใคร่คบไป...

การที่นายปรีดี พนมยงค์ ยอมรับตำแหน่งครั้งนี้ อาจเป็นเพราะมั่นใจว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม หมดอำนาจไป ส่วนกำลังสนับสนุนยังมีจากเสรีไทยและกองทัพเรือ แม้ในสถานภาพแทนราษฎร ซึ่งได้ไปขอรองให้นายปรีดี พนมยงค์ เขารับตำแหน่ง ก็ได้ให้คำมั่นสัญญาว่าจะให้การสนับสนุนรัฐบาล เป็นอย่างดี ตลอดจนคณะพรรคของนายปรีดี พนมยงค์ ในสถานภาพแทนราษฎร ก็เริ่มก่อตัวเป็นพรรคคอย สนับสนุนอย่างเข้มแข็ง ส่วนนายควง อภัยวงศ์ ได้เข้าร่วมกับหม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช ทั้งตัวเป็น ฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรโดยเปิดเผย

ในวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๘๕ รัฐบาลประกาศในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๘๕ แทนรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๗๕^๓ รัฐธรรมนูญฉบับนี้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่สมัย นายควง อภัยวงศ์ กิดต่อมาจนสำเร็จเรียบร้อยในรัฐบาลชุด นายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. ๒๔๘๕ นับว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ทันสมัยอย่างยิ่งฉบับหนึ่งในประวัติ

^๑ คำให้การของหม่อมราชวงศ์สุนทรชาติสวัสดิคุณ, "คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา คดี ประทูปรายทองคำพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๘", อนุสรณ์งานทำบุญอายุครบ ๕ รอบ หม่อมราชวงศ์ บุญวัน พิพิธภณฑคัต, ๑๐ มกราคม ๒๔๘๘ (พระนคร: สำนักพิมพ์วิทยุทรี, ๒๔๘๘), หน้า ๔๑๗ - ๔๑๘

^๒ นวนิติ เถรธนูบุตร และ ดร.โกสินทร์ วงศ์สุรวัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า ๑๑๐

^๓ ราชกิจจานุเบกษา, แผนกกฎหมาย, เดิม ๒๓ ตอนที่ ๓๐ (๑๐ พฤษภาคม ๒๔๘๕), หน้า

การปกครองปกครองของประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องจากได้กำหนดโครงสร้างของการปกครองในระบบ
 รัฐสภาที่พยายามจะให้มีความอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ กับฝ่ายบริหาร โดยยกเลิกสมาชิกประเภท
 ที่ ๒ องค์กรที่ทำหน้าที่ในรัฐสภาทั้ง ๒ องค์กร คือ สภาผู้แทนราษฎรกับพฤฒิสภา ที่ได้รับเลือกตั้งจาก
 ประชาชนโดยตรง และโดยทางอ้อมตามลำดับ ผลสำคัญจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้คือ การเริ่มทดลอง
 กำเนิดพรรคการเมืองอย่างมีระบบ โดยมีกำหนดในมาตรา ๑๔ ว่า "บุคคลย่อมมีเสรีภาพวิญญูณ์ใน
 ร่างกาย ทรัพย์สิน การพูดการเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การที่จะอาบรวม การชุมนุมสาธารณะ
 การตั้งสมาคม การที่จะพรรคการเมือง การอาชีพ ทั้งนี้ภายในซึ่งกับแห่งกฎหมาย"

ดังนั้นในร่าง พ.ศ. ๒๔๘๘ - ๒๔๙๐ นี้ นอกจากสภาผู้แทนราษฎรจะมีบทบาทมากขึ้นแล้ว
 ผลสำคัญคือ การกำเนิดพรรคการเมือง ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการปกครองระบอบรัฐสภา ในระยะนั้น
 พรรคการเมืองเกิดขึ้นเพื่อสนับสนุนบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ แบ่งเป็น ๒ ฝ่าย คือฝ่ายสนับสนุนรัฐ
 บาล ได้แก่พรรคสหชีพ พรรคแนวรัฐธรรมนูญ และพรรคอิสระ กับฝ่ายค้าน ซึ่งมีพรรคประชาธิปไตย
 มีนายควงเป็นหัวหน้าพรรค มรว. เสนีย์ ปราโมช เป็นรองหัวหน้าพรรค มรว. ถึกฤทธิ ปราโมช
 เป็นเลขาธิการพรรค มีสมาชิกประมาณ ๕๐ คน

วันที่ ๗ มิถุนายน ๒๔๘๘ นายปรีดี พนมยงค์ ลาออกเนื่องจากประกาศใ้รัฐธรรมนูญฉบับ
 ใหม่ และเข้ารับตำแหน่งอีกในวันรุ่งขึ้น แม้ยังไม่ทันได้ตั้งคณะรัฐมนตรี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 รัชกาลที่ ๘ ทรงพระแสงปืนเสด็จสวรรคตในวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๘๘ ดังนั้นในคืนวันที่ ๙ มิถุนายน
 จากการประชุมรัฐสภา นายปรีดี พนมยงค์ เสนอขอความเห็นชอบให้อัญเชิญพระเจ้าน้องยาเธอเจ้า
 ฟ้ามุมิพลอดุลยเดช ขึ้นครองราชย์สืบสันตติวงศ์ต่อไป ที่ประชุมให้ความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ แต่เนื่อง
 จากสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงพระเยาว์อยู่ ตามรัฐธรรมนูญขณะนั้นมีบัญญัติไว้ให้สมาชิกพฤฒิสภามี
 อายุสูงสุด ๓ คน เป็นคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ชั่วคราว ดังนั้น พระสุธรรมวิจิตรชัย พระยา
 นลราชสุวัจจัน และนายสงวน จุฑะเหมียย์ หลังจากนั้น นายปรีดี พนมยงค์ ได้ลาออกจากตำแหน่ง
 โดยเหตุผลว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีก่อนเสด็จสวรรคต แท้ก็กลับได้รับการ

สนับสนุนจากสมาชิกทั้ง ๒ สภา ให้เขาคำร่างตำแหน่งอีก ในวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๔๘๘

การกลับเข้ารับตำแหน่งใหม่ครั้งนี้ รัฐบาลคงประสบกับความลำบากใจมากในการแถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ ๑๓ มิถุนายน ได้รับความไว้วางใจด้วยคะแนนเสียง ๕๐ ต่อ ๒๒ ในจำนวนสมาชิกสภาประชุม ๑๔๑ คน บรรดาผู้ตั้งคะแนนเสียงไม่ไว้วางใจ คือสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ ฝ่ายค้าน ในกรณีสวรรคต รัฐบาลได้ตั้งคณะกรรมการสอบสวนพฤติการณ์ ในการที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เสด็จสวรรคต และในวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๔๘๘ คณะกรรมการได้สรุปความเห็นในชั้นนี้ว่า

... คณะกรรมการ เห็นว่า ในกรณีนี้จะพึงเป็นต้นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เสด็จสวรรคตได้นั้น สำหรับกรณีอุบัติเหตุ คณะกรรมการมองไม่เห็นทางว่าจะเป็นไปได้เลย ส่วนอีกสองกรณีคือ ถูกลอบปลงพระชนม์ และทรงปลงพระชนม์พระองค์เองนั้น การถูกลอบปลงพระชนม์ไม่มีพยานหลักฐาน และเหตุผลที่แน่นอนแสดงว่าจะเป็นไปได้ แต่ก็ไม่สามารถที่จะหักออกเสียโดยสิ้นเชิง เพราะอาจยังมีทางของพระบรมศพคาบอยู่ ส่วนในกรณีปลงพระชนม์เองนั้น ลักษณะของบาดแผลแสดงว่าเป็นไปได้ แต่ไม่ปรากฏ เหตุผลหรือหลักฐานอย่างใดว่าได้เป็นเช่นนั้นโดยแน่ชัด คณะกรรมการจึงไม่สามารถที่จะชี้ขาดว่า เป็นกรณีหนึ่งกรณีใดในสองกรณีนี้ ทั้งนี้เป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ที่จะดำเนินการสืบสวน และปฏิบัติตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาต่อไป

ข้อสรุปที่คลุมเครือเช่นนี้ ทำให้รัฐบาลตกอยู่ในฐานะลำบากยิ่งขึ้น ในการเลือกตั้งเพื่อเพิ่ม

ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์, เรื่องเดิม, หน้า ๕๘๒

๒ รายละเอียด และความเห็นของคณะกรรมการสอบสวนพฤติการณ์ ในการที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เสด็จสวรรคต (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ๒๔๘๘), หน้า ๕๑

จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน ๘๓ คน ใน ๔๗ จังหวัด ในวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๔๘๕ แม้ว่า
 รัฐบาลจะได้รับชัยชนะในทางจังหวัดเป็นจำนวนมาก แต่ในเขตพระนครนั้นพรรคประชาธิปัตย์ได้รับชัย
 ชนะ ในระยะนี้รัฐบาลโดยเฉพาะตัวนายกรัฐมนตรี ถูกโจมตีที่ส่วพรรคอย่างหนัก ทั้งภายในและ
 นอกสภา จนกระทั่งรัฐบาลของประกาศภาวะฉุกเฉิน เช่นเซอร์หนังสือพิมพ์ มีการจับกุมเกิดขึ้น แม
 แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ นายเตียง ไร่ยกาด กับเลขาธิการส่วนหัวก็ถูกจับข้อหากบฏก่อรัฐบาด
 โดยขอล่าวหาว่าเป็นผู้ทำให้เกิดการตะโกลนกลางเมืองขึ้น

โดยเหตุที่ความนิยมในรัฐบาล โดยเฉพาะตัวผู้นำเสื่อมลงถึงที่สุด นายปรีดี พนมยงค์ จึงลา
 ออกจากตำแหน่งในวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๔๘๕ พรรคสหชีพและพรรคแนวรัฐธรรมนูอื่นเป็นพรรคที่คุม
 เสียงข้างมากในสภา จึงเสนอ พล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแทน มี
 ประกาศพระบรมราชโองการลงวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๔๘๕ สภาได้ให้ความไว้วางใจวันที่ ๒๖ สิงหาคม
 รัฐบาลชุดนี้ประกอบด้วยรัฐมนตรีชุดเดิมเป็นส่วนใหญ่

รัฐบาลชุดหลวงชำรงนาวาสวัสดิ์ ต้องประสบปัญหาหนักมาก ทั้งปัญหาภายในและภายนอก
 ประเทศ ปัญหาภายในได้แก่ กรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๘ ซึ่งได้กลายเป็น
 เป็นประเด็นสำคัญที่ฝ่ายค้านยกมาโจมตีรัฐบาลตลอดเวลา เพราะไม่อาจจะสามารถให้เสร็จสิ้นลงไปได้
 ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำอันเป็นผลจากสงคราม ทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ สินค้ามีราคาแพง ชาวบริโภค
 ชาดแคว้น โจรผู้ร้ายชุกชุม การปลดทหารกองหนุนโดยไม่ให้ความช่วยเหลือเท่าที่ควร และปัญหา
 คอร์รัปชันในวงการรัฐบาล รวมถึงสมาชิกสภาผู้แทนบางคนด้วย นอกจากนี้รัฐบาลต้องประสบกับปัญหา
 ภายนอก กรณีฝรั่งเศสเริ่มรื้อฟื้นดินแดนคืน และการเจรจาปรากฏผลว่ารัฐบาลไทยต้องคืนดินแดน
 อินโดจีนให้แก่กรอบครองระหว่างสงครามให้แก่ฝรั่งเศสไป เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๔๘๕ และ

คนชาวเกา (นามแฝง), "หลังม่านค่านพระที่นั่งบรมพิมาน", หนังสือพิมพ์เกียรติยศ,
 ฉบับที่ ๗ ประจำวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๔๘๑

๒ คีเรก ขัยนาม, เรื่องเดิม, หน้า ๒๖๖

การยอมรับพระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายคอมมิวนิสต์ ซึ่งนายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร สมาชิกสภาผู้แทน
จังหวัดสุราษฎร์ธานีเสนอ ทั้งนี้เพื่อจะไต่เขาเป็นสมาชิกสหประชาชาติ เพราะฝรั่งเศสและรัสเซีย
ไต่ไต่สิทธิยับยั้งการสมัครเขาเป็นสมาชิก

ในที่สุครบรดาฝ่ายค้านได้ถือโอกาสเปิดอภิปรายทั่วไป ไม่ไว้วางใจรัฐบาลในวันที่ ๑๘ -
๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๐^๒ ในเรื่องเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยภายใน การเงินของชาติ การเศรษฐกิจ
การครองชีพของประชาชน ข้าราชการทุจริต ทหารกองหนุน การศึกษาของชาติและกรณีสวรรคต ซึ่ง
แม้ว่ารัฐบาลจะได้รับชัยชนะโดยสภาพมติไว้วางใจด้วยคะแนนเสียง ๘๖ : ๕๕ งดออกเสียง ๑๒
คน^๓ รัฐบาลก็ได้นำคณะรัฐมนตรีออกจากตำแหน่งเพื่อปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่ แต่ก็ได้รับแต่งตั้ง
ใหม่อีกในวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๐

แม้ว่ารัฐบาลจะได้รับชัยชนะ แต่ผลจากการอภิปรายซึ่งเปิดให้มีการถ่ายทอดวิทยุกระจายเสียง
ทั่วประเทศ การวิจารณ์จากหนังสือพิมพ์ ทำให้ประชาชนสนใจการอภิปรายมาก การเปิดอภิปรายทั่วไป
ครั้งนี้ ปรากฏว่าเป็นการแสวงทางไหลทะลักทำกาารรัฐประหารในเวลาต่อมา

รัฐบาลชุดใหม่ของหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ อยู่ในตำแหน่งได้ประมาณ ๒ เดือน ได้รับการโจมตี
ที่อย่างหนัก จนถึงกับมีการเรียกร้องให้รัฐบาลลาออก ในโอกาสเช่นนี้กลุ่มทหารจึงฉวยโอกาสยึด
อำนาจในวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ได้โดยง่าย โดยคณะรัฐประหารอ้างสาเหตุส่วนใหญ่ที่พรรคฝ่าย
ค้านเข้ามาอภิปรายในสภาผู้แทนราษฎรนั่นเอง

การรัฐประหารครั้งนี้อยู่ภายใต้การนำของพลโทเงิน จุฑาวัชร และ พันเอกกาจ กาจสงคราม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (วิสามัญ) ครั้งที่ ๒/๒๕๕๑ วันที่ ๑๒ กันยายน

๒๕๕๑

^๒ เสียม ปราโมช, หม่อมราชวงศ์, แผนการเมือง (พระนคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๓),
หน้า ๒๒

^๓ ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, เรื่องเดิม, หน้า ๕๖๕

ในระยะแรกคณะรัฐประหารได้มอบให้นายทอง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี เพราะยังไม่แน่ใจว่าจะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและการรับรองจากต่างประเทศหรือไม่ เพราะอังกฤษและอเมริกา ยังไม่เต็มใจการกระทำของจอมพล ป.พิบูลสงคราม เมื่อคราวสงครามโลกครั้งที่ ๒ ต่อมาเมื่อรัฐบาล ทั้ง ๒ ได้ให้การรับรองรัฐบาลในวันที่ ๕ มีนาคม ๒๔๙๐ แล้ว คณะรัฐประหารจึงได้บังคับให้นายทอง อภัยวงศ์ ลาออก พร้อมกับนั้นได้แต่งตั้งจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีแทนในวันที่ ๘ เมษายน ๒๔๙๐

หลังจากนั้นทหารบกก็เข้ามามีบทบาทในการบริหารประเทศอีก ในระยะแรกมีความพยายามแย่งชิงอำนาจจากทั้งฝ่ายพลเรือน ทหารบก ทหารเรือ และเสรีไทยหลายครั้ง แต่รัฐบาลก็สามารถปราบปรามได้ราบคาบทุกครั้ง กลุ่มทหารบกจึงรู้ถึงพลังที่แท้จริงของกบในการไว้กำลัง เพื่อการครองอำนาจเย็นแต่เย็นมา

กบฏวังหลวงเป็นเหตุการณ์ภายหลังรัฐประหาร ๒๔๙๐ เหตุการณ์หนึ่งซึ่งแสดงถึงการพยายามแย่งชิงอำนาจในการปกครองประเทศกลับคืนของฝ่ายที่สูญเสียอำนาจ คือฝ่ายพลเรือนโดยการสนับสนุนของทหารเรือ

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุจิน ทัตติกุล, แด่สหอนทางการเมืองของรัฐประหาร พ.ศ. ๒๔๙๐ (วิทยานิพนธ์ : แขนงวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗), หน้า ๔๘

๒ ผู้เกี่ยวข้อง, หน้า ๕๕